

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

יתרו התבונן ב'ענינים פקוחות'

"וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים" (ח א)

דרש רבי משה שמואל שפירא ראש ישיבת באר יעקב:

בקריעת ים סוף ובמתן תורה התנדעו כל גויי תבל למלכות ה' בעולמו. בשעת מתן תורה: "צפור לא צוח, עוף לא פרח, שור לא געה... הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחרוץ" (שמו"ר כט ט), ובשעת קריעת ים סוף: "כל מים שבעולם נבקעו" (מכילתא בשלח מסכתא דויהי ט). ובעוד כל הגויים התפעלו מ'תופעות הטבעי הפלאיות שהתרחשו לנגד עיניהם ולא שתו לבם להבין את המסר הטמון מאחורי הן, רק יתרו זכה לפקח את עיניו ולבו, להביט במבט נכון אל שארע ולהסיק את המסקנה המתבקשת.

מטעם זה בתפלת שמונה עשרה אנו מבקשים על הגאולה בלשון: "ותחיינה עינינו בשובך לציון ברחמים". שכן אם בבוא הגאולה יהיה מבטנו מרפז בתופעות הפלא שיקדמו לה, לא נוכל לתת לב ולחוש בעצם הגאולה הבוערת שפחר מתוך הענן והערפל. על פן מבקשים אנו: "ותחיינה עינינו" - שעינינו תהיינה פקוחות לראות ולהבין את גלוי כבוד ה' שיתרחש "בשובך לציון ברחמים".

ל'ענינים פקוחות' שכאלה זוכים רק בכת למוד התורה, ועל כן אנו מבקשים: "והאר עינינו בתורתך", שמכת למוד התורה נזכה ל'ענינים פקוחות' שבאמצעותן נוכל להביט על כל מארעות החיים במבט של תורה.

זהב משבא' וחי

מדוע אין הכהנים מברכים 'שעשאני כהן'?

"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (ט ו)

חכמים (מכילתא דר' מסכתא דבבא ט) למדו מפסוק זה כי "ראויין היו כל ישראל לאכל בקדשים עד שלא עשו העגל, משעשו העגל נטלו מהם ונתנו לכהנים". 'האמרי אמת' מבאר את הסבה שלא תקנו לכהנים להודות מדי בקר על המצוות המיוחדות שנתנו להם בברכת "שעשאני כהן", כפי שתקנו לישראל להודות על המצוות שנתנו להם בברכת: "שלא עשני גוי". הכהנים זכו למעלתם המיוחדת

'אמן' - רק לאחר 'שתרגילנו בתורתך'

"ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה; ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה" (ח ג-ד)

לכאורה, ה'יה למשה לקרא לבנו הראשון אליעזר. שהלא ההצלה מחרב פרעה הייתה במצרים, לפני שברח לארץ נכריה?

והנה, רבי מרדכי בנעט פרש את הסבה שאין עונים אמן אחר ברכת 'המעביר שנה', אלא לאחר סיום בקשת 'הי רצון' הסמוכה לה, על פי מאמר חכמים (סנהדרין עא ב): "שנה לרשעים - הנאה להן [שאינם חוטאים] והנאה לעולם [שאינם יכולים להרע לבריות], ולצדיקים - רע להן [שבטלים מן התורה] ורע לעולם [שתורתם מנגה על דורם]".

כאשר אדם קם משנתו ומודה על שהעביר הקדוש ברוך הוא שנה מעיניו, אין אנו יודעים אם הוא צדיק שהקימה מהשנה היא טובה שראוי לו לברך עליה. רק לאחר שבקש: "הי רצון... שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך ואל תביאנו לא לידי חטא..." אזי אנו נבינים כי הוא צדיק המבקש להדבק בתורה ובמצוות, ומשום כך היקיצה מהשנה נחשבת בעבורו כטובה שראוי לברך עליה, ואף אנו יכולים לענות אחריו 'אמן'.

אף כאן רק לאחר שנוכח משה כי זכה ונשאר בגדר "גר" בהיותו "בארץ נכריה", ולא למד ממעשיהם הרעים, יכול היה לקרא לבנו אליעזר ובכך להודות על "כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה". שאלו חלילה לא היה נשאר נאמן למסרת בית אבותיו, מוטב שלא היה נצל מחרב פרעה.

גבורת שמשון [לר' ש פשר]

עתידה להנטל מהם לעתיד לבא, לא תקנו להם לברך עליה.

לקוטי יהודה'

פתיחת התורה בהצרת אמונה

"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (ב ב)

דרש ה'נודע ביהודה':

את התורה שבכתב - עשרת הדברות - פתח הקדוש ברוך הוא במצות "אנכי ה' אלקיך" שמהותה היא האמונה במציאות ה' ובמלכותו, שמכנה אנו מחיבים לקבל את על מצוותיו. כך אף את התורה שבעל פה - ששה סדרי משנה - פתח רבנו הקדוש במשנה: "מאמתי קורין את שמע בערבית" העוסקת במצות קריאת שמע שבה אנו מכריזים "ה' אלקינו ה' אחד".

'צל'ח' פתיחה למסכת ברכות

'היום יום... בשבת'

"זכור את יום השבת לקדשו" (כ ז)

"רבי יצחק אומר: לא תהא מונה כדרך שאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת" (מכילתא מסכתא דבבא ט).

הרמב"ן באר את דברי רבי יצחק כי צוה התורה בפסוק זה שלא לכנות שם מיוחד לכל אחד מימות השבוע כדרך שהגויים נוהגים, אלא ליחס את כל הימים ליום השבת - ראשון בשבת, 'שני בשבת' וכו'.

כתב החיד"א כי לפיכך תקנו לפתח את 'שיר של יום' בהכרזת: "היום יום... בשבת", כדי לקיים את מצות "זכור את יום השבת לקדשו" כדעת רבי יצחק. רבי שלמה זלמן אויערבך נהג להקדים לאמירה זו את הפסוק שבו הצטיינו על כך כדברי רבי יצחק: "זכור את יום השבת לקדשו".

על פי האמור פרש רבי ברוך אפשטיין מפינסק את שאנו אומרים בהגדה של פסח בפיוט 'אחד מי יודע': "שבעה אני יודע - שבעה ימי שבתא"; אין פונתנו לעצם שבעת הימים שאותם יש גם לגויים, אלא לצווי המיוחד שהצטוו ישראל ליחס את כל הימים ליום השבת, ובכך כלם נחשבים: "ימי שבתא".

'פתח עינים' תמיד ג ז; 'הליכות שלמה' תפלה יא יד; 'ברוך שאמר הגש' פ עמ' פד

בצויו: "אנכי ה' אלקיך" נצטיינו להאמין בה' באמונה שלמה (ספר החנוך' כה), והיא מצוה תמידית שחייב האדם לקיימה בלי הפסק בכל רגע מחייו (שם בהקדמה).

יהודים יקרים!

מצות עניית אמן אחר הברכות והתפלות ותקנה כדי שנוכל לקיים את מצות האמונה, כדברי רבנו בחיי' (שמות יד א): "ומפני שהאמונה יסוד כל התורה כלה, תקנו לנו רבותינו זכרונם לברכה בתפלה ובברכות לענות אמן, שהוא נגזר מלשון אמונה ומלשון הודאה, שמקבל עליו דברי המברך ומודה בהם".

"עקר האמונה תלויה בעניית אמן" (מגלה עמקות פר' האזינו).

אז
מסיני
נצטוו -
במצות עניית אמן

'יהי רצון' הסמוך לברכת 'המעביר שנה' (ג)

'נסינו וביצונו המביאים לידי חטא'
יד המלך אומר בתהלים (יא ה): 'ה' צדיק יבחרו, ללמדנו כי ככל שאדם מגיע לדרגה גבוהה יותר, כך ראוי לנסותו בנסיונות קשים יותר. לפיכך אחר שבקשנו שנתעלה לדרגה שבה לא נכשל בחטא, עברה ועוון, ראוי שבקש מהקדוש ברוך הוא לבל לא יביאנו לידי נסיון קדי לבחון אותנו אם אנו עומדים בדרגתנו. ואף אם יביאנו לידי נסיון, יסיע בידינו לעמד בו, כדי שלא נבוא 'לידי ביצונו' (סדר השל"ה).

רבי יהוסף זכריה שטרן המכנה הגאון משאול"י הביא בשם חמי זקנו רבי דב בער יפה תלמיד הגר"ח מוולוז'ין, שבאר כי בבקשתו "לא לידי נסיון" אנו מפרשים את בקשתנו לעיל: "ואל תביאנו לידי חטא". שהלא בודאי אין הקדוש ברוך הוא מביא את האדם לידי חטא, אלא פונתנו לחטא שהוא תוצאה של נסיון וביצונו; "לא לידי נסיון" שלא ינסה אותנו ה', ובכך נבוא לידי חטא חלילה. וכמבאר בגמרא (סנהדרין קו א) בהשפיעו "כול להביא אף את האדם הגדול ביותר לידי חטא". ו"אל לידי ביצונו", כמבאר בגמרא (יומא פו ב גר"ש" טס) שיש שהקדוש ברוך הוא מביא על אדם חטא כדי לבאותו, שיראו בקולו ולא ילמדו ממעשיו (זכר יהוסף הששטות, ברכות ס ב).

כיצד נתן לבקש שלא לבוא לנסיון
רבים תמהו, כיצד נתן לבקש שלא לבוא לידי נסיון, הלא עקר מירת האדם בעולם היא לעמוד בנסיונות? כפי שכתב בספר 'מסלת ישרים' (פ"א): "כי עקר מצאיות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבד ולעמוד בנסיון".

יש שבארו שבקשה זו מחברת לבקשה שלאחריה: "ואל תביאנו לידי נסיון... ואל תשלט בנו יצר הרע", דהינו שיש פעמים שהקדוש ברוך הוא שולח את השטן לנסות את האדם, כפי שמצינו באבות הקדושים וכן ביד המלך ובאיוב. נסיון שפנה גדול הוא מאד, ועליו אנו מבקשים שלא נבוא לידי נסיון חמור. לעמת זאת המסלת ישרים מדבר על הקשי והנסיונות הרגילים שאנו נתקלים בהם מדי יום בעת קיום התורה והמצוות, ושפסקינו הוא לבקש את ארנו ולעמד בהם (תפלת דוד' [לצדק"ח] ברכות השחר: ישקעה תפלת' עמ' מ).

עוד בארו: יש שאין מסיעים בידם מן השמים בשעת הנסיון, כמו רשע שעליו אמרו חכמים (שבת קד א) "בא לטמא - פותחין לו". לפיכך אנו מבקשים שלא יביאנו לידי נסיון פנה, אלא בכל נסיון שיבא לפתחנו יסיענו לנו מן השמים לעמד בו (לקט שיחות מוסר' [לגר"א שר] ח"ב עמ' טע).

הגר"ש אויערבך באר שבקשה זו מחברת לבקשה שאחריה: "ואל תביאנו לא לידי נסיון ולא לידי ביצונו". הנסיון יכול להביא את האדם בקלות לידי ביצונו; הן אם חלילה לא עמד בו, ואף אם עמד בו, לעתים רבות

ברוך הדבר בביון. כמעשה שהובא בגמרא (קדושין פא א) על רבי עמרם חסידא שכדי להציל מהנסיון הצרף לקרא בקול גדול: "נורא בי עמרם [אש בבית עמרם] והתבזה בכך. על כך אנו מבקשים, שלא יביאנו לידי נסיון כזה שסופו שנגיע מחמתו לידי ביצונו באחד מהאפנים הנזכרים (סדר עיון תפלה' [לר"מ שטרן] עמ' קנה).

באר בקשת 'אל לידי ביצונו'
כאמור, יש שפרשו שבקשת "אל לידי ביצונו" נסמכת לבקשה הקודמת. ואולם הרוקח פרש שזו בקשה חדשה, שלא יצטרף לבריות ונבוא לידי ביצונו. כמו שאמרו חכמים (ברכות ו א): "כיון שנצטרף אדם לבריות, פניו משתנות..." (פרוש סדר התפלה לרוקח ח"א עמ' ז).

בספר 'נחלת אברהם' (לרא"א העקל, לך דף) פרש שהנה דיוע שהעשר העני שניהם נסיונות הבאים על האדם [וכלשון המסלת ישרים' (פ"א): "כי כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם, העני מצד אחד והעשר מצד אחר"]. ועל כך בקשתנו: שלא יביאנו ה' לא לידי נסיון העשר, ואף לא לידי ביצונו - נסיון העני הכרוך בביצונו. על קשי נסיון העני נוכל ללמד מעדותו הנוראה של האדמו"ר רבי צבי אלימלך מדנוב: "הנני מעיד כי ראיתי בעיני צדיקים גדולים אשר יראתי לגשת אליהם. וכאשר באו לידי נסיון והשתדלו להשיג מוון, ובפרט בתביעה פנה, נחרקונו מכל וכל ואבדו מעלתם" (מגיד תעלומה' ברכות לב א).

כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו'
אמרו חכמים (סנהדרין כב א): "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו". אם כן, אחר שבקשנו מהקדוש ברוך הוא שישע בידינו להגיע למעלות גדולות, ונזקים אנו לכת רב ויתר כדי להתגבר על היצר. לפיכך מוסיפים אנו ומבקשים: "ואל תשלט בנו יצר הרע" (סדר השל"ה).

בקשת "ואל תשלט בנו יצר הרע" לא הזכרה במפרש בגמרא, והובאה בר"ף (מד א מהר"ד). יש שכתבו שאין לבקש בלשון זו, שהלא בודאי אין הקדוש ברוך הוא משליט את היצר הרע באדם. וכבר מצינו שדוד המלך נענש על הזכרת לשון כגון זו (ברכות כב א), אלא גרסו בנסח הברכה: "ואל ישלט בנו יצר הרע" (תפלת דוד' שם).

היה שכתבו בלשון זו, שהלא בודאי אין הקדוש ברוך הוא משליט את היצר הרע באדם. וכבר מצינו שדוד המלך נענש על הזכרת לשון כגון זו (ברכות כב א), אלא גרסו בנסח הברכה: "ואל ישלט בנו יצר הרע" (תפלת דוד' שם).

יש שבארו: יש שאין מסיעים בידם מן השמים בשעת הנסיון, כמו רשע שעליו אמרו חכמים (שבת קד א) "בא לטמא - פותחין לו". לפיכך אנו מבקשים שלא יביאנו לידי נסיון פנה, אלא בכל נסיון שיבא לפתחנו יסיענו לנו מן השמים לעמד בו (לקט שיחות מוסר' [לגר"א שר] ח"ב עמ' טע).

ואל לידי נסיון שיקשה עלינו לעמד בו ולא לידי ביצונו אם חלילה לא נעמד בנסיון ונכשל בחטא ואל תשלט בנו יצר הרע אלא תסיע בידינו לעמד כנגד פתנינו.

סודו המפלא של הרופא הלונדוני

חשב כי מדבר במקרה שפנה. לכן, הפתע מאד כשהתקרב לרכב וגלה כי בתוכו יושב לא אחר מהרופא הנודע, דוקטור א. הדוקטור ישב במושב הנהג כשראשו נשען על הגגה וגו ורטט מבכי.

מה גרם לדוקטור לבכות? נבהל הרב, 'אולי הוא תקוע כאן כבר זמן רב?!' שאל את עצמו, ומרה להקיש על חלוו הרכב.

הדוקטור נער בבהלה ופתח את החלון. הוא הביט בעינים אדמות לעבר האורח הבלתי קרוא, תוהה מיהו הזר שהופיע כך פתאום. ארכו כמה שניות עד שאהה: "הרב ש", קרא הדוקטור בהפתעה, "מה אתה עושה כאן בשעת לילה שכזו?"

הייתי בטוח שהדוקטור נתקע עם רכבו באמצע הדרך, ורציתי להציע עזרה", ענה הרב ש. בטון מתנצל.

"הכל בסדר, ברוך ה'", הרגיע אותו הדוקטור. נראה היה כי הוא חוכך בדעתו האם להסביר לרב ש. את הסבה האמתית שמחמתה עצר בשולי הדרך ושיעניו אדמות מבכי. לבסוף החליט להסביר:

"אני חוזר כרגע מבית החולים. לשם נקראתי בדחפז על ידי אחד ממטפלי, יהודי צעיר שנקלע למצב רפואי קשה ביותר ומתוך כך הצרף לקבל טפול רפואי מסבך. האיש בקש להתיעץ אתי טרם הטפול ובקש גם שאהיה נוכח ושתפן במהלך הטפול.

רופא אני יכול לומר שעשיתי ככל שביכולתי כדי לסייע לאיש לעבר את הטפול בצורה הפיזית. לצערי הרב, מצבו עדין קשה ביותר. כיון שמצב תפקודי כרופא מציתי את כל האפשרויות שבידי כדי לעזר לו, לא נותר עתה לי אלא לעשות בעבורו את הדבר שבעיני הוא ההשתדלות החשובה ביותר - לשאת בעדו תפלה מעמק לב ובדמעות לפני רופא כל בשר שישלח לו מהרה רפואה שלמה מן השמים בתוך שאר חולי ישראל".

"כך אני נוהג תמיד", הפטיר הרופא עם סיים דבריו, מבלי לדעת שבמשפט זה הוא חושף את הסוד שעומד מאחורי ספור הצלחתו המפלא.

בבת אחת נפתרה התעלומה שהעסיקה כה רבים במהלך השנים. בבת אחת התגלה סוד הצלחתו המיוחדת של הדוקטור הנודע שזכה להיות שליח נאמן לרפא רבים וטובים מיהודי לונדון ומאנשי העולם כולו.

הדוקטור לא הסתפק בידע הרפואי הנרחב שרכש כדי לסייע למטפלו. ביודעו כי המפתח האמתי לרפוי נמצא בכת התפלה, הקפיד להתפלל בעבור כל אחד ממטפלו, ותפלתו היא שנשא את פרות הצלחתו.

רופא ורפואה' עמ' פ'